

บทที่ 5

การจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์ และครอบครัว ของกระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จากสถานการณ์ปัญหาโรคเอดส์ในประเทศไทยนับเป็นเวลาเกือบ 20 ปีแล้วที่มีการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในหมู่ประชาชนเป็นไปอย่างรวดเร็ว วิกฤตการณ์ปัญหาโรคเอดส์ได้ส่งผลกระทบก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมายไม่ว่าจะเป็นปัญหาของผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์ และครอบครัวที่มีความรุนแรงและซับซ้อนหลายปัญหาทั้งปัญหาทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ สถานการณ์ดังกล่าวโรคเอดส์จึงกลายเป็นปัญหาของสังคมไทย และกำลังกลายเป็นภาวะที่เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม เป็นลำดับ

ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 หมวด 5 กำหนดหน้าที่ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คือ การพัฒนาลังคม การสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน โดยที่กระทรวงฯ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “เป็นองค์กรและกลไกระดับชาติที่เอื้ออำนวยและประสานเชื่อมโยงกับภาคีทุกภาคส่วนเพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีบริการสวัสดิการและการคุ้มครองอย่างทั่วถึงเป็นธรรมและเสมอภาค สามารถช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้เป็นสังคม สันติสุข น่าอยู่ และยั่งยืน” นั้น

กรมพัฒนาลังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบมีภารกิจในการจัดสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แก่ผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้ป่วยเอดส์และครอบครัวที่ประสบปัญหาจากโรคเอดส์ โดยมุ่งหวังให้ผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้ป่วยเอดส์และผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาเอดส์สามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจและสังคม มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการดำเนินงาน ดังนี้

1. สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาค้าหญิงและเด็ก กรมพัฒนาลังคมและสวัสดิการ มีการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์แก่เด็กและสตรีที่ประสบปัญหาจากโรคเอดส์ ดังนี้

1.1 การสงเคราะห์เด็กในครอบครัว มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเด็กได้ต่อไป เมื่อประสบปัญหาความเดือดร้อนในกรณีต่างๆ บริการที่จัดขึ้นมุ่งส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัวโดยการช่วยเหลือเป็นเงินทุนประกอบอาชีพ ทุนการศึกษาเด็ก ค่ารักษาพยาบาล การช่วยเหลือเป็นสิ่งของ อาทิ นมผงสำหรับเด็ก อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน มุ้ง ผ้าห่มนอน และอื่น ๆ เท่าที่จำเป็นในการครองชีพ ดังนี้

1.1.1 การช่วยเหลือเป็นเงิน เพื่อเป็นค่าเลี้ยงดูหรือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของเด็ก และช่วยเหลือครอบครัวของเด็ก ในกรณีที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนของครอบครัว ซึ่งกระทบกระเทือนหรือเกี่ยวเนื่องกับสวัสดิภาพเด็กโดยตรง เช่น เงินทุนการศึกษา ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น ในวงเงินครั้งละ ไม่เกิน 1,000 บาท ต่อเด็ก 1 คนในครอบครัว และไม่เกิน 3,000 บาทสำหรับครอบครัวที่มีเด็กเกินกว่า 1 คน

1.1.2 การช่วยเหลือเป็นสิ่งของ เช่น เครื่องอุปโภคบริโภค อุปกรณ์การศึกษา เครื่องแบบนักเรียน แป้งนมเลี้ยงเด็ก ในวงเงิน ครั้งละไม่เกิน 1,000 บาทต่อเด็ก 1 คน ในครอบครัว และไม่เกิน 3,000 บาท สำหรับครอบครัวที่มีเด็กเกินกว่า 1 คน

1.1.3 กรณีที่พิจารณาเห็นสมควรให้การช่วยเหลือครอบครัวทั้งเงินและสิ่งของในคราวเดียวกันให้ได้ในวงเงินไม่เกิน 2,000 บาท ต่อครอบครัวที่มีเด็ก 1 คน และไม่เกิน 3,000 บาท สำหรับครอบครัวที่มีเด็กเกินกว่า 1 คน

1.2 การรับอุปการะเด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้ง และเด็กติดเชื้อเอดส์เนื่องจากบิดามารดาติดเชื้อเอดส์หรือเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ในสถานสงเคราะห์ มี 4 แห่งคือสถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ สถานสงเคราะห์เด็กอ่อนพญาไท กรุงเทพมหานคร สถานสงเคราะห์เด็กหญิงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุดรธานี และสถานสงเคราะห์เด็กบ้านสงขลา จังหวัดสงขลา โดยมีเด็กที่ติดเชื้อเอดส์ที่อยู่ในความอุปการะ จำนวน 317 ราย (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ พฤษภาคม 2547) บริการที่สถานสงเคราะห์ให้แก่เด็กในความอุปการะที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ มีดังนี้

1.2.1 การสงเคราะห์ให้การเลี้ยงดูเด็ก ในการจัดบริการสวัสดิการสังคมที่ได้จัดให้แก่เด็กที่ติดเชื้อเอดส์ในสถานสงเคราะห์มุ่งให้เด็กได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม มีบริการต่าง ๆ คือ

- ด้านร่างกาย จัดให้มีปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล
- ด้านสติปัญญา จัดให้มีการฝึกทักษะนิสสัย จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กเกิดการพัฒนาทางด้านสติปัญญาตั้งแต่แรกเกิดจนถึงเด็กวัยรุ่นเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กเข้าเรียนในระดับที่สูงขึ้น
- ด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคม การให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็ก

1.2.2 การสงเคราะห์ด้านสังคมสงเคราะห์ สถานสงเคราะห์ได้จัดบริการด้านการสงเคราะห์ขั้นพื้นฐานโดยทำประวัติเด็ก จัดทำทะเบียนราษฎร การให้คำปรึกษาแก่ครอบครัว เยี่ยมบ้านเพื่อติดตามครอบครัว การส่งเด็กคืนครอบครัว การจัดหาครอบครัวทดแทน การเตรียมความพร้อมเด็กให้แก่ครอบครัวทดแทน การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก

1.2.3 การสงเคราะห์ด้านการส่งเสริมพัฒนาการเด็กโดยดำเนินการตามมาตรฐานการเลี้ยงดูเด็กครอบคลุมเรื่องการส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้มีความเจริญเติบโตสมบูรณ์ตามวัยโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กเล็กให้มีแผนการพัฒนาการเด็กซึ่งสอดคล้องกับระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละวัยจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก

1.2.4 การสงเคราะห์เงินทุนประกอบอาชีพแก่สตรีในครอบครัวผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายละ 5,000 บาท โดยกำหนดคุณสมบัติของสตรีที่มีสิทธิได้รับเงินทุนประกอบอาชีพ ดังนี้

- 1) สตรีที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ติดเชื้อหรือป่วยเป็นโรคเอดส์และที่อยู่ในความอุปการะ
- 2) สตรีที่เป็นหัวหน้าครอบครัวไม่ได้ติดเชื้อหรือป่วยแต่ต้องรับอุปการะคนในครอบครัวที่ติดเชื้อหรือป่วยด้วยโรคเอดส์
- 3) สตรีที่ติดเชื้อหรือป่วยเป็นโรคเอดส์ ไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู
- 4) สตรีที่สามีป่วยหรือสามีเสียชีวิตเป็นโรคเอดส์ แต่ต้องรับภาระการเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัว ดังนี้
 - บิดา มารดาของสตรีที่อยู่บ้านเดียวกันกับสตรี
 - บิดา มารดาของสามีที่อยู่บ้านหลังเดียวกันกับสตรี
 - สามีและบุตรของสตรีที่อยู่บ้านหลังเดียวกันกับสตรี
 - ญาติพี่น้องของสตรีหรือของสามีที่อยู่บ้านหลังเดียวกันกับสตรี
 - บุคคลอื่นที่สตรีหรือสามีให้การอุปการะเลี้ยงดูมาแล้วเป็นเวลา 3 เดือนขึ้นไป

2. สำนักบริการสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีการดำเนินงานให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาจากโรคเอดส์ ดังนี้

2.1 การสงเคราะห์เงินเบี้ยยังชีพแก่ผู้ป่วยเอดส์ที่แสดงอาการระยะที่ 2 และ ระยะที่ 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้ป่วยเอดส์สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวและชุมชนได้อย่างปกติ และบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนด้านค่าครองชีพให้แก่ครอบครัวของผู้ป่วยเอดส์ให้สามารถครองชีพได้ตามอัตภาพ โดยให้การสงเคราะห์แก่ผู้ป่วยเอดส์ในลักษณะเงินเบี้ยยังชีพคนละ 500 บาทต่อเดือนหรือปีละ 6,000 บาท จนถึงแก่กรรมโดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ป่วยเอดส์ที่ได้รับเบี้ยยังชีพ ดังนี้

- 2.1.1 ผู้ป่วยที่แพทย์ได้รับรองและทำการวินิจฉัยแล้วว่าเป็นผู้ป่วยเอดส์
- 2.1.2 มีสภาพความเป็นอยู่ยากจน หรือ ถูกทอดทิ้ง ขาดผู้อุปการะดูแล
- 2.1.3 ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้

2.2 การสงเคราะห์ผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้ป่วยเอดส์และครอบครัว โดยให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเป็นค่าใช้จ่าย เครื่องอุปโภคบริโภคหรือค่าใช้จ่ายในการครองชีพตามความจำเป็น ค่ารักษาพยาบาล ค่าพาหนะ ค่าอาหารระหว่างติดต่อกับรักษาพยาบาล ค่าซ่อมแซมที่อยู่อาศัย เงินทุนประกอบอาชีพ หรือกรณีอื่น ๆ เท่าที่จำเป็น เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าให้สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างปกติตามควรแก่อัตภาพ โดยให้การสงเคราะห์เป็นเงินหรือสิ่งของในวงเงินไม่เกิน 2,000 บาท ต่อครอบครัว ช่วยเหลือติดต่อกันได้ไม่เกิน 3 ครั้ง ภายในระยะเวลา 1 ปี

2.3 การสงเคราะห์ครอบครัวชาวเขาที่มีผู้ป่วยหรือผู้ติดเชื้อเอดส์ เป็นเงินสงเคราะห์ครอบครัว ครั้งละ 1,000 บาท ต่อครอบครัว ติดต่อกันได้ไม่เกิน 3 ครั้งต่อครอบครัว

2.4 การสงเคราะห์ผู้ใช้แรงงานที่ติดเชื้อเอชไอวีหรือป่วยด้วยโรคเอดส์ รวมทั้งบุคคลในครอบครัวของผู้ใช้แรงงานที่ติดเชื้อเอชไอวี ได้แก่ ทุนประกอบอาชีพ ทุนฝึกอาชีพ ทุนการศึกษา และทุนในลักษณะอื่น ๆ ที่ช่วยเหลือบุตรหรือผู้อยู่ในความอุปการะของผู้ใช้แรงงานที่ติดเชื้อหรือป่วยด้วยโรคเอดส์ ทุนแต่ละประเภทไม่เกิน 20,000 บาท ต่อปี หรือของทั้ง 3 ประเภทรวมกันได้ไม่เกิน 20,000 บาท ต่อปี เช่นกัน

สรุปผลการดำเนินงานการจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์ และครอบครัวของหน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประจำปีงบประมาณ 2546 และประจำปีงบประมาณ 2547 (ตั้งแต่ เดือนตุลาคม 2546 – พฤษภาคม 2547) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 การจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์และครอบครัว

การจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์และครอบครัว	จำนวน (ราย)	
	ปี 2546	ปี 2547 (ตค.-พค.47)
1. การสงเคราะห์เด็กในครอบครัวและสงเคราะห์ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์และครอบครัว	13,200	9,715
2. การรับอุปการะเด็กกำพร้าหรือถูกทอดทิ้งและเด็กติดเชื้อเอชไอวี เนื่องจากบิดามารดาติดเชื้อเอชไอวีหรือเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ ในสถานสงเคราะห์	364	361
3. การสงเคราะห์เงินทุนประกอบอาชีพแก่สตรีในครอบครัวผู้ติดเชื้อเอชไอวี	1,700	982
4. การสงเคราะห์เงินเบี้ยยังชีพแก่ผู้ป่วยเอดส์	6,000	6,000

นอกจากการดำเนินการเพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์และผู้ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ข้างต้นแล้ว โดยการจัดบริการสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แล้ว การให้ความรู้ สร้างจิตสำนึก สร้างความตระหนักในคุณค่าความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน และการสร้างความยอมรับของสังคมนับเป็นหัวใจสำคัญในการแก้ไขปัญหา ซึ่งทุกภาคส่วนต้องร่วมมือร่วมใจดำเนินการเสริมสร้างความเข้าใจแก่กลุ่มเป้าหมายสำคัญ และเอื้อต่อการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งในการจัดการปัญหา (Empower) แก่ผู้นำชุมชน ครูและอาจารย์ในโรงเรียน ผู้ปกครองเด็กนักเรียน รวมถึงสมาชิกในชุมชน และประชาชนในสังคม โดยใช้สื่อทุกรูปแบบ ทั้งการรณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การจัด อบรมให้ความรู้ การศึกษาเยี่ยมชมชุมชนสถานศึกษา องค์กรที่ดูแลผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์หรือได้รับผลกระทบจากปัญหาเอดส์ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ทำงานด้านเอดส์ ตลอดจนเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเวทีชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักในความสำคัญของปัญหา ผลกระทบอันจะนำไปสู่การยอมรับและความร่วมมือในการวางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหาผลกระทบทางสังคมอันเนื่องมาจากเอดส์ของชุมชน และสังคมไทย

รายงานสถานการณ์ทางสังคม ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 เมษายน – มิถุนายน 2547 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะหน่วยงานกลางของรัฐในการพัฒนาสังคมและเสริมสร้างศักยภาพให้แก่บุคคลทุกกลุ่ม เพื่อให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิตได้ บทบาทแนวทางในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ติดเชื้อและครอบครัวให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ ดังนี้

1. การจัดหาครอบครัวทดแทนให้แก่เด็กกำพร้าอันเนื่องจากบิดามารดาเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ รวมถึงเด็กติดเชื้อเอดส์
2. ประสานเครือข่ายร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และอาสาสมัครในการจัดสวัสดิการสังคม ให้แก่ผู้ติดเชื้อและครอบครัว อาทิ กลุ่มเด็กที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเอดส์ โดยสนับสนุนทรัพยากรให้แก่ มูลนิธิ สถานสงเคราะห์เด็กเอกชน เช่น บ้านอาภาเป้ บ้านกึ่งแก้ว ที่จังหวัดเชียงใหม่ มูลนิธิมิตรมวลเด็ก กรุงเทพฯ เพื่อการอุปการะเด็กติดเชื้อ ร่วมกับสหทัยมูลนิธิในการพัฒนาพี่เลี้ยงเด็ก ในสถานสงเคราะห์และช่วยเหลือเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ในชุมชน การทำงานร่วมกับอาสาสมัครทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ในการให้ความรู้ เทคนิค และวิทยาการใหม่ๆ ในการเลี้ยงดูเด็กติดเชื้อเอดส์ในสถานสงเคราะห์
3. การสร้างความตระหนักของครอบครัวและชุมชนในภาระหน้าที่ของการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเอดส์โดยเสริมสร้างความรู้ และสร้างจิตสำนึกให้แก่สมาชิกในชุมชนและกลุ่มเป้าหมาย อาทิ เด็ก เยาวชน สตรีกลุ่มเสี่ยง สมาชิกนิคมสร้างตนเอง และประชากรบนพื้นที่สูง
4. การเสริมสร้างสมรรถนะในการป้องกันปัญหาเอดส์ และร่วมดูแลผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ ในสถานสงเคราะห์และชุมชน โดย
 - ให้ความรู้แก่บุคลากรของสถานสงเคราะห์ และอาสาสมัครเรื่องโรคเอดส์และการดูแล ผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์ในชุมชน (โดยกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการ ดำเนินการเสริมสร้างสมรรถนะในการป้องกันปัญหาเอดส์ และการติดตามงาน)
 - เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน สนับสนุนเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความรู้ชุมชน และองค์กรทางสังคม อาทิ โรงเรียน สถาบันศาสนา องค์กรชุมชน ที่ประสบความสำเร็จ ในการจัดสวัสดิการสังคม และการดูแลผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยและผู้ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์
 - ส่งเสริมกิจกรรมชุมชนที่เปิดโอกาสให้ผู้ติดเชื้อเอดส์ ครอบครัว และผู้ได้รับผลกระทบ จากปัญหาเอดส์สามารถเข้าร่วมได้
5. การส่งเสริมสนับสนุนกลไกการคุ้มครองสิทธิและป้องกันการละเมิดสิทธิ โดย
 - ให้ความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ในการป้องกันและคุ้มครองสิทธิ
 - สนับสนุนบทบาทและโอกาสของกลุ่มเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอดส์ หรือมีผลกระทบจาก โรคเอดส์ในการมีส่วนร่วมรณรงค์และแก้ไขปัญหาละเมิดสิทธิ และการพิทักษ์สิทธิ
 - รณรงค์ และประสานความร่วมมือเพื่อผู้ติดเชื้อและครอบครัว ได้รับบริการตามสิทธิ พื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อาทิ กลุ่มเด็กติดเชื้อได้รับการศึกษาในโรงเรียนของชุมชน

- พัฒนารณรงค์สร้างความเข้าใจ และทัศนคติที่ดีในเรื่องสิทธิมนุษยชน และสิทธิเรื่อง
เอดส์แก่บุคลากร และประชาชนทั่วไป

ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวข้างต้น กระทรวงฯ มุ่งหวังให้ผู้ติดเชื้อและครอบครัวได้รับการฟื้นฟู
และพัฒนาศักยภาพให้สามารถพึ่งพาตนเอง ตลอดจนก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในกลุ่มประชาชน และ
ชุมชน เพื่อให้ผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์ และครอบครัวสามารถใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้ และเป็นหนึ่ง
แนวทางในการสร้างกระแสสังคมในการคุ้มครองสิทธิผู้ติดเชื้อและครอบครัว